

Gyn. v. pul.

q-

A

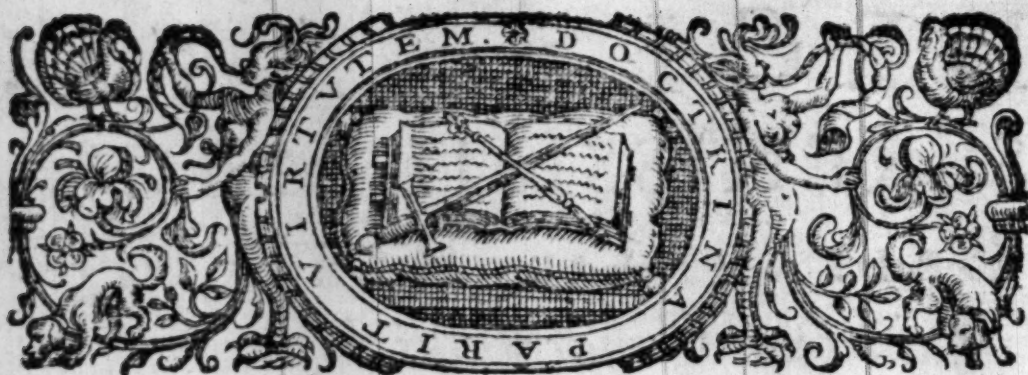
Wm Manning.

DECLARATIO
SERENISSIMI MAGNÆ
BRITANNIAE REGIS, QUA
quid cum Generalibus fœderatarum
Belgij Prouinciarum Ordinibus super re
VORSTII actum tractatumue sit,
singillatim explicatur.

COLOSS. 2. 8. *Videte ne quis vos decipiat per Philo-
sophiam & inanem fallaciam.*

LONDINI,
Excusum Typis IOH. NORTON,
Regiæ Maiestati in Latinis, Græcis, &
Hebraicis Typographi. 1612.

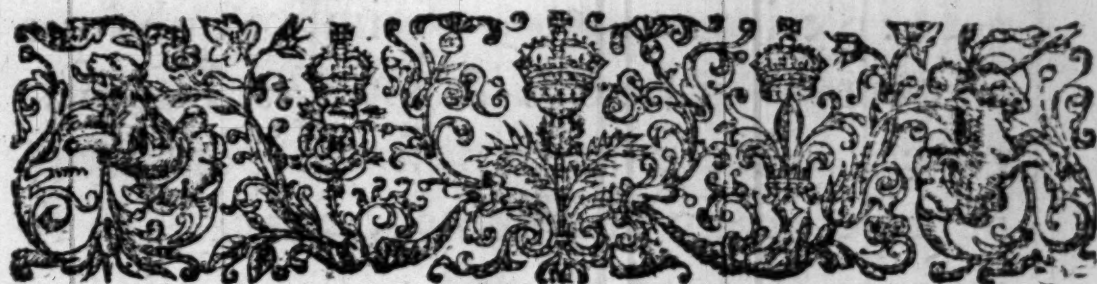
IN HONOREM
DOMINI AC SERVA-
TORIS NOSTRI IESU
CHRISTI, ÆTERNI PATRIS FILII
ÆTERNI, QUI SOLVS EST
ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΣ, MEDIATOR
ET RECONCILIATOR
GENERIS HUMANI;

Humilimus & deuinctissimus Seruus,

JACOBUS DEI GRATIA
MAGNAE BRITANNIAE,
FRANCIAE, ET HIBERNIAE
REX, FIDEI DEFENSOR:

Gratitudinis ergo,

HANC
SVAM DECLARATIONEM
L. M. DD.^{us} C.^{us}

Vòd caput sit muneris Regis Christiani, veram Ecclesiam intra ditionis suæ fines positam tueri, & hæreses profligare, adeo certum est atque indubitatum; vt hoc potissimum aspectu honorati isti tituli *Custos, & vindex utriusque tabule, & Nutritius Ecclesie*, Imperatori, Regi, & Monarchæ cuique Christiano tribuantur. Sed in aliena Rep. in qua vetitum hospiti ne sit curiosus, an tas Principi Christiano idem sibi iuris arrogare, & inibi sacris se immiscere; id verò nunc nobis est dispiciendum. Cum enim solo gloriæ Diuinæ zelo instincti (ipsum qui solus *Scrutator renum* & *καρτογράφος* testem facimus) ab Illustriss. foederatarum Prouinciarum Ordinibus semel atq; iterum contendissemus de eijciendo extra fines suos Doctore quodam Conrado Vorstio hæretico, siue mauis Atheo, infœlici sydere

nato : plerique *κακοσυναχοι* optimum quodque alimentum in noxios & vitiosos humores vertere fueti, æquam nostram postulationem perperam accipientes, aut certè in finistrum & longè alium à nostra mente sensum rapientes; quod pio ardore a nobis est factum, id inanitatis, & *καυδοξίας*, immo verò ambitionis studio susceptum interpretabantur : quasi ad ipsorum libertatem opprimendam præcipites ferremur. Itaque cum ad nominis nostri famam depulsis calumniarum nebulis nitori suo restituendam, tum ad totius rei veritatem Orbi Christiano clariùs aperiendam, visum nobis est Declarationem hanc dare in publicum. Ex qua non modò elucescet noster omnis in hoc pietatis negotio cum Dd.^{is} Ordinib. procedendi modus, verùm etiam quibus adducti rationibus incubuerimus in hanc Causam quam semel susceptam non ante dimittere est animus, quàm benignissimis Dei auspicijs ad optatum exitum perducatur.

Cum superiore Autumno more nobis solemni Regni partem venantes obiremus, sub finem Mensis Augusti duo *Vorstij* libelli ad manus nostras pervenerunt: Tractatus Theologicus

ologicus de Deo, Domino Mauritio Hassiæ
Lantgrauio inscriptus, Anno 1610. editus;
& in eundem Exegesis Apologetica Anno
1611. excusus, & Dominis Ordinib. dicatus.
Horum vtrumque, certe præcipuos articulos
disputationum primi libri, & Commentari-
um in eisdem libro altero raptim ac volanti
oculo, nec sine horrore & detestatione per-
currentes, ita nos abripuit gloriæ Diuinæ ze-
lus, vt ne ad horam cesserimus subiectioni,
(Diui Pauli verbis vtimur) quin ad Oratorem
nostrum apud Ordines commorantem con-
festim in hæc verba literas daremus.

Dilecte & fidelis &c. *Quanta potest festinati-
one adeundi tibi sunt ordines Generales, nostro-
que illis nomine significandum, nihil dubitare nos,
quin per Legatos suos, qui ante biennium in Anglia
fuerunt, satis id rescierint, de quo eos tunc temporis
commonefaciendos existimauius. Vt, nimirum, à
factiosis & hæreticis Concionatoribus tempestiuè sibi
cauerent; neque istiusmodi homines in eorum Ciuita-
tes sese inserere ullo modo sinerent. Doctorem Ar-
minium ea monitione innuentes, qui et si paulo ante
diem obisset suum, nimis multos tamen disciplinæ suæ
alumnos*

alumnos superstites reliquisset. Nunc autem pro per-
 petuo nostro in illam Remp. adfectu, visum est de-
 nuo super eadem re ijs renunciare, intra paucos dies
 incidisse nobis in manus opus Theologi cuiusdam cog-
 nomento Vorstij, quo Atheismus & execrandas blas-
 phemias orbi propalauit; Ut pro sollicitudine, qua
 in Ecclesiæ bonum, Principem Christianum & fidei
 Defensorem (eum nos re ac nomine semper approba-
 uimus) affici decet, non solum opus illud offensionis
 & scandali plenissimum flammis censeamus exuren-
 dum: sed & ipsum operis authorem graui supplicio
 coercendum. Quod tamen Ecclesiæ scandalum tantum
 abest ut ordines Confœderati grauius & iniquo ani-
 mo, uti decebat, acceperint: Ut contra maior Ordini
 pars in Professore Theologiæ Academiæ Lug-
 dunensis suffragijs suis hominem designarint. ut ca-
 thedram insideat Arminij eiusdem farinae Doctoris:
 qui moriens aculeum defixit in populi animis, cuius
 virus magno Ecclesiæ malo etiamnum viget. Cum igitur
 intelligeremus festum S. Michaelis, quod in pro-
 pinquo est, electioni destinatum; Nos, qui Christiani
 audimus, & Dd.^{is} Ordinibus Religionis intuitu,
 rebus opem nostram deposcentibus, Regio fauore ac
 subsidio præsto semper adfuimus: ad dignitatem &
 conscientiae nostræ tranquillitatem pertinere existi-
 mantes, venienti malo occurrere, tibi in mandatis
 damus,

damus, illis ut significes, quàm iustæ nobis offensioni futurum sit, si id hominis monstrum eò honoris in Ecclesia Dei prouebatur. Quod si quis reponat, palinodiam cecinisse Vorstium, & impias iam pridem opiniones retractasse, ut capeffendæ professioni iam non sit inidoneus: Respondebis, nos adeo pro leui ducere istam hominis retractationem expiando flagitio tam immani, ut hoc ipso grauiori pœna sit plectendus: certe ab omni honoris gradu procul arcendus. Et quamuis certò sciamus ipsis iudicibus causas satis graues non defuturas ad viperinum hunc foetum abijciendum, à quo præter distractionem & discerptionem cum Ecclesiæ, tum Reip. Ordines nihil quicquam debeant expectare; tamen si ne hoc quidem suasionib. nostris impetramus, ut consilium de Vorstio professione publica ornando mutare animum inducant, hoc nostro nomine videsis, denuncies, nos propediem publico scripto testatum Orbi facturos, quanto odio tum hæreses, tum hæreticorum patronos & fautores prosequamur. Atque quò melius intelligant Ill.^{mi} Ordines, quibus fundamentis exhortatio hæc nitatur, accipe unâ cum hisce literis Catalogum detestandarum opinionum, quarum ab illuuiæ vix vnica libri pagella intaminata reperitur.

Enimuero cum Monstrum àdeo horrendum nascens animaduerneremus, simulque

recoleremus animo infinita Omnipotentis Dei in nos beneficia : non potuimus zeli & ardoris nostri contra tam virulentum Essentia Diuinæ hostem, vires non distringere. Tum vero Charitas, qua vicinos ac Confœderatos idem nobiscum in Relligione sentientes complectimur, à nobis hanc elicit admonitionem; vt tempori pestem tam periculosam amoliantur : quæ diffusa non ipsorum modo Remp. sed vniuersum Christianum Orbem contagione sua inficeret. cuius lues nobis quàm cœteris hoc magis perniciem minatur, quò eorum prouincijs sumus viciniore. Atque hîc Legatus noster officio suo probè admodum perfunctus, nostro nomine Ordines periculi monuit, quod à *Vorstio* adeo amicè ac benignè habito impenderet. Neq; erat sanè difficile *Vorstium* tum penitus amouere, qui neque domicilium adhuc Leidæ collocauerat; nec vxorem cum familia eò adduxerat; nec denique in hospitium diuerterat Lectori publico designatum: vt non magno negotio eò posset relegari, vnde dudum emerferat. neque esset post prouerbio locus, *Turpius eijcitur, quàm non admittitur hospes.* Ordines tamen nec legati nostri sedulitate,

nec

nec occasionis tempestiuitate adduci potuerunt, *Vorstium* vt amandarent. Quid legato responderint sic se habet.

*Ad ea quæ Magnæ Britannie Regis nomine in Conuentu Dominorum Ordinum Prouinciarum Belgij fœderatarum per D. Rodolphum Wynwood Sere-
nissimæ Maiestatis suæ Legatum, & status ibidem
Consiliarium proposita sunt, & undecimo kalend.
Octob. scripto exhibita, post rei principalis prolixam
explicationem, & maturam de toto negotio à Dele-
gatis Ordinum Hollandiæ & Frisiæ Occidentalis de-
liberationem habitam, Dd. Ordines Generales re-
spondentes humiliter petierunt, atque hisce identidem
petunt: vt Maiestas sua velit habere persuasissimum,
ipsos ad libertatem Belgij conseruandam, ad iura &
priuilegia propugnanda contra iniustitiam, Tyranni-
dem, carnificinam, in corpora, bona, Conscientias
Ciuium cuiusque conditionis & sexus, ab Hispanis
eorumque auxiliaribus per multos annos exercitam:
post longam & obstinam patientiam, innumeras
declarationes, libellos supplices, postulationes, & id
genus alia in cassum adhibita, cum nihil reliquum
esset spei, iustæ & necessariæ tutelæ suæ causa, ad ar-
ma vel inuitos confugisse; in Regum, Principum,
ac Rerumpub. præcipue verò Regiæ suæ Maiestatis
fauore ac subsidio perfugium quæsiuisse, multorum an-*

norum bellum graue, sumptuosum, cruentum sustinu-
 isse: memorabiles pugnas terrâ marique, stupendas
 Urbium obsidiones, terrarum, oppidorum, pagorum
 vastationes, incendia, direptiones, atque alia belli in-
 commoda summa cum animi moderatione in vtraque
 fortuna pertulisse. Primam verò ac præcipuam sui
 de bello suscipiendo Consilij causam fuisse, in re sacro-
 rum & Religionis coactionem: siue tyrannicam Hi-
 spanicæ Inquisitionis in singulorum non modò corpo-
 ra, & fortunas, sed & conscientias dominationem.
 Quo maiore nexu Regiæ Maiestati obstrictos sese
 Ddⁿⁱ Ordines agnoscunt, quod post tot ac tam illustria
 beneuolentiae, consilij, auxilij documenta in iusta su-
 orum Causa propugnanda, Regia Maiestas paterno
 eos affectu ac studio prosequi non desistit; in eam
 curam sollicitè incumbens, ut Religio verè Christi-
 ana Reformata in fœderatarum Prouinciarum Ec-
 clesijs & Scholis, qua par est puritate doceatur. Eo
 nomine Dd. ⁿⁱ Ordines Maiestati suæ gratias, quas
 possunt, agunt maximas: nunquam commissuri, quin
 tam piam Maiestatis suæ mentem summè commen-
 datam habeant, & eò usque promouere contendant;
 quoad desiderio suo cumulatè sit satisfactum. Ad
 Conradum autem Vorstium quod attinet, &
 quæ à D^{no} Legato de eo proposita sunt, hæc se Or-
 dines accepisse significant. Academia Leidenfis Cu-
 ratores,

ratores, pro munere sibi demandato, & recepta
 Gymnasij consuetudine sedulo inquirentes de Doc-
 tore aliquo, qui in vacuam S. Sanctæ Theologiæ
 professionem adscisceretur, re deliberata audiuisse;
 Steinfordia sub Comitibus Teckelenburgi, Bentem
 &c. (qui Comites in Germaniæ primi Pontificiæ Re-
 ligionis superstitione & impuritate reiecta Refor-
 matam Religionem, quam etiamnum retinent, am-
 plexi sunt) Doctorem esse quendam Conradum
 Vorstium, verbi Ministrum, qui quindecim totos
 annos in sinceræ Religionis professione per-mansis-
 set. huic propter eruditionem & egregias alias a-
 nimi dotes à Principe Mauritio Hassiæ Lantgra-
 uio Theologiæ professoris munus oblatum: eundem
 summa approbatione etiam eorum, qui nunc se ad-
 uersarios profitentur, singularis doctrinæ & The-
 ologiæ purioris insigne specimen, qua decebat
 Christianum modestia, dedisse contra famosum
 illum Iesuitam Bellarminum. ea-propter initio
 Mensis Iulij anno 1610. per prædictos Curatores
 inde euocatum: eamque vocationem eodem Men-
 se per literas commendatitias Excell.^{mi} Princi-
 pis, Comitum Mauritiij & delegatorum ab Ordini-
 bus Hollandiæ & Frisiæ Occidentalis ad Comites
 Teckelenburgi, Bentem &c. re & eventu compro-
 batam. Mense verò Sextili subsequente, eandem
 B 3 electionem

electionem à nonnullis, ad quos ea res spectare mi-
 nimè videbatur, velut cuniculis actis oppugna-
 tam. Quod cum emanasset, & impurioris doctrinae
 Vorstius iam infimularetur; placuisse Curatoribus
 Vorstium Octobri sequente, tum Lugduni, tum
 Hagæ iudicio sisti, ut ab accusatoribus obiecta di-
 lueret: ubi nemo vnus inuentus est, qui illi cri-
 men obijceret. Maio certè subsequente sex Mini-
 stros accusatorum partes in se suscepisse, ad eum
 impurissimorum dogmatum conuincendum. Causâ
 in frequenti Concilio Ordinum Batauiæ & Frisiæ
 Occidentalis vtrunque agitatâ, Academiae Curato-
 ribus & sex alijs Ministris presentibus, accusato-
 rum allegationibus & Vorstij defensione pariter
 auditis, omnibus diligenter & accuratè perpensis,
 etiam Ministrorum iudicio, secundum formam &
 consuetudinem Curiae, interposito; Ordines causam
 non agnoscere, Cur quod per Curatores legitime
 atque ex consuetudine factum esset, infectum aut
 irritum esse debeat. Augusto proximo cum aduer-
 sus Vorstium noua accusationis capita adferren-
 tur, & in populum libellis excusis passim diffemi-
 narentur; super hisce etiam ab Ordinibus nouam
 institutam deliberationem. ubi intellecto, Vor-
 stium ex iure diuino, naturali, & scripto, & se-
 cundum laudabiles patriæ Consuetudines, contra
 nouos

nouos accusatores noua crimina adferentes denuo
 audiendum : à Conuentu item Ordinum Hollandiæ
 & Frisiæ Occidentalis vniuersim ; tum verò à
 singulis eorundem membris seorsim ; singillatim
 etiam à Curatoribus & Prætorè Ciuitatis Leiden-
 sis renunciato, non esse eorum instituti, vt alia à
 Religione Reformata, scriptoque Dei verbo fun-
 data, in Academia Leidensi toleretur ; Neque
 Vorstio, nisi crimina sibi obiecta diluat, ullum
 omnino ad Professorium munus patere aditum :
 Declarant Delegati Ordinum Hollandiæ & Frisiæ
 Occidentalis, firmiter confidere se, Magnæ Bri-
 tanniæ Regem, si causæ huius merita, & sinceros
 eorum animos diligenter inspiciat, pro summa qua
 pollet sapientia, prudentia, & bonitate, quæ ab ijs
 facta sunt, æqui boni consulturum. Idem etiam spe-
 rant Ordines Generales : atque hoc magis, quod
 Delegati certò affirmarunt ab Ordinibus Hollan-
 diæ & Frisiæ huic negotio ita accuratè prouisum
 iri, vt de reuerentia Regiæ Maiestati, & seriæ
 sollicitæque ipsius admonitioni debita, nihil delibe-
 tur. A D.^{no} autem Legato Dd.ⁿⁱ Ordines Genera-
 les obnixè petunt, vt Responsum hoc suum Regiæ
 Maiestati de meliore nota velit esse commenda-
 tum. Acta Hagæ in Conuentu Dd. Ordinum
 Generalium Calendis Octobris, anno 1611.

Sed

Sed priusquam hoc Ordinum responsum ad nos peruenisset, plerique libri *Vorstij* allati sunt in Angliam, authore (vt creditur) sciente & consentiente. Immo sub idem tempus Bertius quidam Arminij vita functi discipulus (is primus nostro sæculo Lugdunum hæresi imbuit) tam gnauiter fuit impudens, vt non dubitaret librum cum literis ad Archiepiscopum Cantuariensem mittere, cuius erat titulus, *De Apostasia Sanctorum*. Neque satis habuit librum pro suo agnoscere, cuius inscriptio sola clamat igni damnandum: sed & ferreo ore ausus est asserere in literis ad eundem Archiepiscopum scriptis, eius libri doctrinam cum Ecclesiæ Anglicanæ doctrina conspirare. Num commoueri nos ea re vehementer oporteret, penes Ecclesiam Christi iudicium esto: cum non in vicinis solum prouincijs gangræna hæc cœpisset, ac paries proximus iam arderet: sed in intima Regni nostri viscera sese penetraret. His adducti, postquam *Vorstij* libros, cum in Coemeterio Paulino Londini, tum in vtraque huius Regni Academia flammis committi imperassemus, Dd. Ordines de ipso *Vorstio* profligando per literas iterum interpellandos existima-

istimauius. Eas Legatus noster in Conuentu Hagæ exhibuit Nonis Nouembris : quem diem huic rei destinatum responso priori significauerant. Literæ autem hæ fuerunt.

Ilustres & potentes Dⁿⁱ. Cum ex Responsione vestra ad nouissima Legati nostri postulata intelligeremus, vobis propositum esse, proximis Comitij, quæ in Nouembrem indicta sunt, expedire hoc quicquid est negotij de nefando Doctore Vorstio : visum nobis est (etsi hætenus per Legatum declarata satis super ea re sententia nostrâ) per literas in memoriam ea vobis reuocare : simul officio erga Deum, & defecato in vos adfectui nostro satisfacere. Inprimis igitur persuasum habemus, non posse vos vel suspicari, vllis rerum mundanarum momentis adduci nos ad molestiam, præsertim in huiusmodi negotio, vobis exhibendam : nisi erga Dei gloriam zelus, & desiderium quo flagramus, materie omnis scandali quod reformatæ Ecclesiæ impendat, maturè præuidende & præcidende eò nos impelleret. Volumus itaque existimetis, non posse nos satis mirari, quòd Vorstium teterrimam hominis pestem non modò appellandum censuistis ad locum adeo conspicuum, sed & libellum Apologeticum vobis dicare, & vestris auspicijs

auspicijs in vulgus edere permisistis. Libellum cer-
 tē, cui nihil inest præter impudens patrociniū pu-
 tidarum & execrabilium, quas in priore libro euo-
 muerat, blasphemiarum. Atque hæc nunc scientes
 prudentes affirmamus. Ex quo enim superiores
 ad Legatum nostrum dedimus, proprijs oculis le-
 gimus & relegimus (quamvis non sine dolore &
 stupore) vtrumque eius libellum : alterum Mau-
 ritio Hassiæ Lantsgrauio nuncupatum ; alterum
 vobis. Profectò vitiosa illa sementis, quam in-
 ter vos ante aliquot annos disseminauit inimicus
 Deo Arminius, (cuius discipuli & sectarij nimi-
 um adhuc in ditionibus vestris & frequentes sunt
 & audaces) satis superque vos monuisse poterat,
 vt in posterum eiusmodi pestes præcaueretis : po-
 pularibus vestris horum hominum impulsu in
 partes & factiones iampridem distractis. Quod
 vt concordie maximè est contrarium (ea secundum
 Deum vnicum est Reip. vestræ robur & firma-
 mentum) ita nisi maturè & prouidè obuiam ea-
 tur, non potest non afferre paulatim totius Reip.
 interuersionem. Verum quidem est, nos non ante
 inaudiuisse de Arminio, quàm & defunctus es-
 set, & de eo Ecclesiæ omnes Reformatæ in Germa-
 nia pleno ore conquererentur. Sed non citiùs nobis
 innotuit animorum dissidium, quod in Rep. vestra
 moriens

moriens reliquit ; quin statim arrepta occasione,
 ex Legatorum vestrorum, qui tunc extraordina-
 rij apud nos erant, presentia, eodem quasi momen-
 to declarauerimus, quid nobis maximè videretur
 ad Reip. vestrae bonum incolumitatemque condu-
 cere. quod & ipsos fideliter retulisse non dubita-
 mus. Quid est enim, quaeso, quod amplius dubi-
 tetis de arrogantia Hæreticorum, vel potius Athe-
 ōv sectariorum in Ciuitate vestra Leydensi degen-
 tium? cū ex eorum numero vnus, non solum au-
 sus sit blasphemum nouiter librum emittere, De
 Apostasia Sanctorum ; nisi eò etiam processisset
 impudentiæ, vt exemplar vnum Archiepiscopo
 Cantuariensi dono mitteret, vnā cum epistola : in
 qua iuxta ac in libello, non erubescit ita crasse men-
 tiri, vt affirmet hæreses libro suo expressas à pro-
 fessione Ecclesiæ nostræ Anglicanæ non dissentire.
 Nimia igitur nobis suppetit occasio obnixè vos ob-
 secrandi, vt hæreses & dissidia inter vos pullulan-
 tia tempestiuè exterminetis : ne si laxiores ijs ha-
 benas permiseritis, non alium rebus vestris exi-
 tum sperare debeat, quàm à Deo maledictionem,
 apud Ecclesias omnes Reformatas infamiam, &
 in Reip. vestrae corpore perpetuum dissidium &
 distractionem. Quòd si miser ille Vorstius, quas
 hætenus publicauit blasphemias hæreses & Athe-
 ismos

ismos inficiabitur, vel in ijs emolliendis equivo-
 catione utetur; hoc illi forsitan prodesse pore-
 rit ad vitam producendam, ne concremetur
 (quo genere supplicij an ullus unquam Here-
 ticus extiterit dignior, in eo Christianam ve-
 stram prudentiam appellamus.) Sed ut vlla vel
 defensione, vel abnegatione tutus, in medio ve-
 strum viuat, & dogmatis suis instillandis quasi
 ludum aperiat, ita nefarium foret, ut certò no-
 bis persuadeamus, neminem unquam vestrum ta-
 le quid cogitaturum. Nam ut hoc detur, eum
 crimina sibi obiecta posse diluere, & innocentiam
 suam in plerisque probare, (quod tamen ille vix
 unquam effecerit) scandali tamen ea manebunt
 vestigia, quæ abunde suffecerint ad hominem fini-
 bus vestris extrudendum. Non ignoratis quid de
 Caesaris uxore proditum sit, non satis esse quòd fu-
 erit innocens, cum vacare debeat etiam omni cri-
 minis suspitione. quanto maior vobis adhibenda est
 cautio in hoc tanti momenti negotio? quod ad Dei
 gloriam spectat, animarum vestrarum totiusque
 populi salutem, & Reip. vestræ securitatem. Nec
 ferendum ut incendiij tam periculosi vel sola scin-
 tilla inter vos delitescat. Credibile enim est, Vor-
 stium actionum conscientia perterritum vene-
 num in corde latens negando dissimulaturum. Ec-
 quid

quid enim non negauerit, qui eternitatem & omnipotentiam Dei negat? Sed sit innocens, non est tamen tanta in Ecclesia Dei virorum eruditorum capeffendo ei muneri idoneorum penuria, ut non alij reperiantur, quorum famæ non hoc incumbit scandali, quod Vorstium ita decolorauit, ut longa prius opus sit pœnitentia, & multis probationis annis quàm maculam hanc possit eluere. Illud autem vobis in primis prouidendum est, ut venenatâ hominis doctrinâ iuventutem corrumpi non finatis; ne ubi pedem se fixisse & conditionem apud vos firmasse senserit, rursus ad ingenium redeat, & vomitum repetat intermissum. Quod reliquum est, rogamus habeatis persuasum, solo erga Remp. vestram studio adigi nos ad liberè sic vobiscum loquendum: nihil addubitantes, quin, sicut ea, quæ nos scribimus, à puro Conscientiæ zelo profisciscuntur: ita Deus vestris, quod in rem vestram erit, mentibus sit insculpturus: adeoque vestra super re tanti momenti Consilia, ad nominis sui gloriam, vestram securitatem & honorem, Hæreseos & Atheismorum nascentium extirpationem, nostrum denique & omnium Reformatarum Ecclesiarum, quibus offendiculo fuerunt, vota & mentem esse cessura. Contrà vero, si quam de vobis spem concepimus frustrati, (quod Deus auertat)

tat) huiusmodi pestis hominum inter vos postmo-
 dum toleratis, qui effræni quadam licentiâ hære-
 ses intermortuas & iam pridem damnatas aude-
 bunt ab inferis reuocare; aut nouas, doctrinæ Ec-
 clesiæ verè Catholicæ repugnantes, procudere, co-
 gemur vel inuiti aduersus hasce blasphemias aper-
 tè protestari. Et quando Deus nos titulo Defen-
 soris Fidei voluit ornatos, non nobis solùm à fal-
 sarum & hæreticarum Ecclesiarum communione
 facienda est secessio ; sed & reliquæ Reformatæ
 Ecclesiæ, quantum potest, excitandæ, ut in com-
 mune consulant de detestandis hæresibus nouiter
 exortis maturè extinguendis, & adusque inferos,
 unde manarunt, relegandis. Nosmet ipsos verò
 quod atinet, iuuentuti nobis subditæ edicere oport-
 tebit, ne loca pestilentiâ opinionum infecta, ut est
 Lugdunensis Academia, in posterum frequentent.
 Sed meliora speramus, & ominamur. Neque dif-
 fidimus misericordie Dei, fore, ut quemadmodum
 tot retro annis ab externis hostibus vos liberauit,
 & Remp. vestram non ita pridem cœpit constabi-
 lire, magno omnium amicorum solatio, (nostro
 autem in primis, qui ope & auxilio, quoties opus
 fuit, nunquam defuimus) ita deinceps non derelin-
 quat in prædam inimicis spiritualibus, nihil magis
 inhiantibus, quàm Reip. vestræ à fundamentis
 euerfi-

euerfionem. Qua fiducia freti, vos actionumque
vestrarum fœlices successus eiusdem Dei tutelæ
commendamus, vobis ut hætenus futuri semper
beneuolentes,

I A. REX.

*Dabantur ex Regia nostra Westmonasteriensi
pridie Nonas Octobris anni 1611.*

Dedimus vnà cum hisce alteras ad Lega-
tum, quibus ad negotium instructior accede-
ret, hoc tenore:

Dilecte & fidelis, &c. Ex Responfione Dd.^{um}
Ordinum Generalium ad postulata de Vor-
stio nostro nomine per te exposita certiores facti,
rem totam ad aliquot dies esse prorogatam; &
multis bonisque argumentis adducti, plures esse
ac potentiores illi, quàm vellemus, patronos; pla-
cuit priorem nostram super hac re monitionem, per
litteras satis quidem prolixas & serias, ac propria
manu exaratas, quæ hæc comitantur, Ordini-
bus denuo commendare. Eas Comitibus proximis, ad
hoc negotij procurandum indictis, Ordinibus tra-
des: quàm potest vehementer ab ijs contendens,
ut velint non modò blasphemum hoc hominis
Monstrum,

Monstrum, cuius res agitur, extra fines suos eij-
 cere; verum etiam rationem inire, qua tam Lug-
 duni, quàm in alijs ciuitatibus eorum imperio sub-
 iectis præcidatur libertas disputandi de friuolis
 questionibus, quæ tēporis progressu infinitas haud
 dubiè opinionum nouitates verae Religionis Theo-
 rematis ex diametro repugnantes in Ecclesiam est
 introductura. Vt autem ad ea, quæ nostro nomine
 proponenda sunt, plus accedat authoritatis; ecce
 tibi vnà Epilogum præcipuarum blasphemiarum,
 ex eo libro, qui totus in hoc genere est, leui manu
 excerptum. Quod si spei irriti studio & sollicitu-
 dine nostra non impetramus ab Ordinibus, vt non
 nobis, sed vniuersæ Ecclesiæ Dei animum inducant
 satisfacere: hoc casu volumus te apud D^{nos} Ordi-
 nes Protestationem prius factam, atq; vltimis li-
 teris nostris expressam repetere: simul nostro no-
 mine denunciare, facturos nos breui, vt eorum à
 fide & vera Christi Ecclesia apostasia Christiano
 orbi innotescat. Apostasiam dicimus eorum, qui-
 bus illi fautores defensoresque. Quæ tamen verba,
 quòd duriusculè sonare videantur, nostris ad Or-
 dines literis non ante inserenda existimauius,
 quàm aliorum omnium remediorum conciderit ex-
 pectatio. Sed meliora vouemus; & fœliciores
 propediem exitus nobis pollicemur. Dabantur

ex

ex Regia nostra Theobaldi pridie Nonas Octobris.
Anno 1611.

Verum priusquam Oratori nostro oblata esset hasce tradendi occasio, homines quidam astu magis quam pietate insignes, rumorem spargunt apud Ordines, deseruisse æstum nostrum in hoc negotio : immo causam propè nos deseruisse. Neque hoc solum, sed & *Vorstius* in Professore est admissus, & Lugduni cum coniuge & familia receptus : prout ipse testatur in libro, cui titulum fecit, *Christiana & modesta Responsio*. In præfatione eius libri hæc ipsissima verba sunt: *Cum igitur (diuina vocatione sic ferente) in ea vrbe ac Prouincia sedem fixerim, cumque domo tota nunc habitem, quæ supremam in terra iurisdictionem vestram agnoscit, &c.* Legatus igitur noster secum reputans, hinc falsos rumores, quod res refrixisset : inde *Vorstium* Lugduni constitutum, idque post priorem nostram apud Ordines intercessionem, sed ante Conuentum in Nonas Nouembris indictum : statuit ille continuo literas nostras tradere, & orationem subiungere : simul indicem quorundam locorum, quem ex libris *Vorstij* collectum ad eum miseramus, Ordinibus exhibere, vt ex vngue

D

Leonem

Leonem agnoscerent. Orationis verba hæc sunt :

Si unquam, Ddⁿⁱ, de Rep. hac vestra quidquam bene est meritus Magnæ Britanniae Rex D^{ns} meus, (quantum autem meruerit cum singularibus in vos Officijs, tum Regalibus auxilijs Amplitudines vestrae benefactorum memoriam grato animo colentes, & testes erunt, & iudices maximè idonei) nunc inprimis meruisse videtur : cum per literas ad vos scriptas zelum & pietatem abundè spirantes, sedulò contendit, ne ab ea, quam in Maiore Britannia, Gallia, & Germania Ecclesiae Reformatæ unanimis amplexæ sunt, alia vestris in Prouincijs Religio stabiliatur. Nam ut Vorstius Sacrae Theologiae Professor in Lugdunensi Academia non admittatur, aut doctrina Arminiana in Ecclesijs vestris non prædicetur, cui quæso Maiestati suæ cedit bono ? nisi quod quâ Princeps Christianus est, Euangelij propagationem ; quâ amicus vobis & fœderatus, Reip. vestrae confirmationem auct procurare. Reip. inquam, cuius, sanguine subditorum eius fundamenta sunt consolidata : & quæ, ipso iudice, stare diu nequit, si Reformatæ Religio vobis scientibus & volentibus Doctorum vel argutis sophisticetur ; vel malitiâ deprauetur. Quod si Religio Reip. vestrae quasi Palladium est, huiusque incolumitas illius puritate

tate nititur : *Vestrum erit iudicare, quanto in discrimine posita sit Resp. si, conuiuentibus vobis, Arminij schismata in præcipuis Ciuitatibus Hollandiæ summa sint autoritate, & Lugduni (cuius Academia seminarium est Ecclesiarum vestrarum) Sacram Theologiam profiteatur Vorstius : cui cum Dei verbum sit ludibrio, fragmentis veterum & nouarum heresew, comportatis, suo sibi cerebro nouam sectam consarcinauit. Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus. Sed qui pleno ore, & distentis faucibus, consultò & de industria, luxuriante calamo in Sacrosanctam Dei Maiestatem tantum blasphemiarum eruetauerit, hic, credo (ex quo tempore, Euangelij beneficio veritas Diuini cultus in orbem diffusa est) reliquis omnibus palmam præripuit. Si quis ambigit, legat pauca hæc è multis, quæ Maiestati suæ placuit veluti in gustum propinare.*

Ex Annotationibus.

Cæterum, nihil vetat Deo etiam corpus ascribere, si vocabulum corporis in significatione latiore sumamus.

Pag. 210.

Non satis igitur circumspectè loquuntur, qui Deum vt essentiâ, sic etiam voluntate prorsus immutabilem esse affirmant.

Pag. 212.

Nusquam scriptum legimus, Dei substantiam simpliciter immensam esse, immò non pauca sunt, quæ contrarium sensum habere videntur.

Pag. 222.

Pag. 237.

Magnitudo nulla actu infinita est, ergo nec Deus.

Pag. 308.

Et sanè si omnia, & singula rerum euenta, præcisè & ab æterno definita fuissent, nihil opus esset continuâ rerum inspectione, & procuratione, quæ tamen Deo passim tribuitur.

Pag. 441.

Plenius tamen respondere videntur, qui certam quidem in genere vniuersalem Dei scientiam esse docent. Sed ita tamen, vt plures certitudinis causas in visione præsentium, ac præteritorum, quam in visione futurorum contingentium agnoscant.

Pag. 271.

Omnia etiam decreta quæ semel apud se præcisè definiuit, vno modo & actu, post factam definitionem accuratissimè nouit : sed de alijs omnibus, & singulis, quæcunque sunt & fiunt, seorsim, & per se consideratis, hoc affirmari non potest ; quippe quæ non modo successiuè in tempore, verum etiam contingenter, & sæpe conditionaliter existunt.

Ex Apologiâ.

Pag. 38.

Pater peculiarem quandam entitatem, seu quasi limitatam, & restrictam essentiam habere putandus est.

Pag. 43.

Vnde porro non difficulter efficitur, etiam interna quædam accidentia in Deo, hoc est, in ipsâ (vt sic dicere liceat) proæreticâ Dei mente, ac voluntate, reuerâ existere.

In Cap. 16. periculosè dissentit a receptâ sententiâ Theologorum de omnipræsentia Dei.

In Cap. 19. Pag. 99. attribuit Deo magnitudinem, & quantitatem.

Hic partem habetis opinionum Magni illius Theologi, qui est in Professore arcesitus, vt Lugduni

in

in Cathedra dominetur: aduersum quas non aliud afferam, quàm quod ab Oratore Romano in non abfimili argumento aliquando dictum: Mala est & impia consuetudo contra Deum disputandi, siue seriò id fiat, siue simulatè.

Nunc igitur vos compello, Illustrissimi Ordines, & prout mihi à Rege Domino meo imperatum est, per amicitiam quæ inter Regna sua & Prouincias vestras intercessit, quæque inuiolata semper per illum manebit, vos obtestor, ut experrecti animos oculosque diligenter intendatis in Conuentu hoc Bataviæ, qui iam cœptus est, ad videndum ne quid Resp. detrimenti capiat. Cui ne ociùs aut seriùs subuertatur funditus periculum est, si contagem adeo periculosam apud vos nidificare sinitis, neque è prouincijs vestris primo quoque tempore profligatis. Discipuli Socini, cuius ille doctrina ab incunabulis fuit imbutus, Vortium in pedagogum sibi deposcunt, obuijs vlnis amplexaturi. Sinite quæso, ad suæ sortis homines abeat: ut sit dignum, quod dicitur, patella operculum. At contrà, 56. Lugduni Theologiæ Candidati submissa petitione, quæ anno superiore ad 6. Calendas Noembris Ordinibus Hollandiæ fuit exhibita, supplices obsecrarunt, ne pro imperio & potestate qua polent, Professore illis imponere vellent, qui tam Basilienfium & Heidelbergensium Theologorum testimonijs,

monijs, quàm euidentiâ facti & proprijs scriptis tota
 plaustra hæresearum in Ecclesiam inuexisse argueretur.
 Quæ in argumentum adferuntur, infandarum & e-
 normium hæresearum scriptis eius consignatarum testi-
 monia ; postulata Regiæ Maiestatis Reip. bono &
 ornamento subnixa ; preces omnium, aut certè plæ-
 rarumque omnium Prouinciarum ; petitiones denique
 ministrorum omnium Euangelij (si Arminij secta-
 tores excipiantur) tantum debent apud Ordines Ba-
 tauicæ efficere, tantumque opinor, ab ijs tandem im-
 petrabunt, vt benignam aurem commodare dignentur
 ijs, quæ veritas Religionis, & patriæ commoda suo
 sibi iure efflagitant. Regis etiam mandato rogandi
 mihi estis, vt in omnibus Prouincijs, Religionis &
 Fidei normam seu formulam instituatis : quæ tum
 reprimat effrænatam istam disputandi licentiam, fa-
 ctiones & partes semper parituram ; tum auferat li-
 bertatem prophetandi, quam tanto opere commendat
 vobis Vorstius in Antibellarmini sui liminari Epi-
 stola. quo in libro, Vorstij patroni magnam eum o-
 peræpretium fecisse putant.

Hortatur denique vos Maiestas sua, quando
 pro libertate Conscientiarum arma sumpstis ; pro
 Euangelij professione quadraginta totos annos bello
 difficili & sanguinolento tot mala perpepsi estis ;
 miserijs hisce omnibus defuncti nunquam commit-
 tatis,

tatis, ut Arminij discipuli ab actionibus vestris exempla petant, ad impura sua dogmata De Apostasia Sanctorum orbi promulganda, & nobiliore veluti praconio venditanda.

Vt rem in pauca conferam, inter Maiestatem suam & Amplitudines vestras, acta transacta; Auxilia e Regnis suis in provincias vestras missa; & flumen illud sanguinis subditorum eius in militia vestra profusi, omnibus abunde testantur, quanti semper fecerit amicitiam vestram. Amicitiae autem huius glutinum est Religio. Cum enim Dei gratia Maiestas sua Religionis & fidei sit vindex, (quo titulo piissimus Rex magis quam Magnae Britanniae gloriatur) pignus obstrictumque se agnoscit ad eorum omnium defensionem, qui eandem cum ipso profitentur Religionem. Quod si refrigescit vester erga Religionem zelus, Maiestas sua facile existimabit, amicitiam quoque vestram erga se subditosque suos sensim vacillare. Hac fere sunt, quae literis Maiestatis suae ex ipsius praescripto mihi erant adiungenda. Nunc vestrum est rerum momenta expendere, & quod ad decus utilitatemque Prouinciarum vestrarum maximè futurum est, pro vestra prudentia discernere.

Ad literas nostras & postulata post aliquot
hebdomadas

hebdomadas frigide satis & ambigue in hæc
 verba Oratori nostro responsum est: Ordines
 generales, postquam mature deliberatum esset de
 Rogatione per legatum Nonis Nouembris facta,
 tum de literis nostris pridie Nonas Octobris reddi-
 tis, gratias maximas agere pro continuato Regali
 nostro affectu erga conseruationem status pub-
 lici, & Religionis inibi reformatæ. cumque a Con-
 uentu & Dd^{is} Ordinibus Hollandiæ & Frisiæ
 Occidentalis, qua par erat, obseruantia & honore
 super negotio Vorstij Doctoris eique obiectis esset
 agitatum, ea re factum, vt Curatorum Academia
 Lugdunensis decreto, Vorstius ad obeundum pro-
 fessoris munus non admitteretur; Sed vt Ciuis
 aliquis & incola Lugduni ageret. Quod si in Co-
 mitijs proximis Ordinum Hollandiæ & Frisiæ Oc-
 cidentalis, in Mensem Februarium sequentem in-
 dicendis, aut ante ea Comitia non posset obiecta
 diluere; Sperare Ordines Generales, ab Ordini-
 bus Hollandiæ & Westifrisiæ, quorum inprimis
 interest, Causam ex animi sententia iri confectum.
 Atque quod id temporis controuersia illa discepta-
 ri non poterat sine grauissima præcipuarum in
 Belgio fœderato Ciuitatum offensione, postulatum
 est ab Oratore nostro, vt in Responsione hac nobis
 commendanda dignitatis & vtilitatis publicæ ra-
 tionem

tionem vellet habere. Itaque veritus ille ne Responsum hoc adeo frigidum nobis omnino non satisfaceret, in nouissimo promouendi huius negotij remedio animi cogitationem defigit. Cumque ex omnibus, quæ illi dederamus in mandatis, nihil esset reliqui præter attestationem publicam, qua vtendum imperauimus si postulata Ordines abnuissent: ille frigidam responsionem, tot ampliationibus comitatam, Recusationi æquipollere interpretatus, in Comitij publicis protestari tandem decreuit, in hanc formam.

Illustriſſimi Ordines, Qui ex historiarum scriptoribus paulo diligentius Antiquitates Galliae obseruarunt, tradunt Causarum patronos, Actiones suas forenses à sententia è Sacris Scripturis petita vt plurimum auspiciatos. Eorum ego exemplum secutus sic exordior: Si peccauerit in te frater tuus, argue eum inter te & ipsum solum; si audiuerit te, lucratus es fratrem tuum; si non audiuerit te, adhibe vnum atque alterum, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum; si non audiuerit eos, dic Ecclesiæ. Neminem, opinor, esse in hoc Confessu, qui non vltro agnoscat Regis Domini mei in procurandis Prouinciæ vestrarum commodis beneuolentiam verè frater-

*E**nam;*

nam; atque in Rep. hac stabilienda sollicitudinem
 & studium quasi paternum. Hinc est, quod com-
 perto, Doctorem Conradum Vorstium, homi-
 nem plerisque tam iuris quam facti testimonijs
 farraginis hereseos conuictum, Ordinum Hollan-
 dia decreto ad S.S. Theologie professionem in Aca-
 demia Lugdunensi vocandum, non parum hoc fa-
 cto commouetur; quod in dedecus Ecclesie Dei, a-
 deoque Regie sue Maiestatis & sceptrorum haud
 dubie redundat. Itaque ut panegyrim malorum
 ingruentium praeuerteret, mihi per literas manda-
 uit, ut rogatione facta (ea incidit in 11. Calendas
 Octobris) apud vos agerem de hoc homine respuen-
 do, atque in ditiones vestras non admittendo.
 Huic responsum est, hoc quicquid esset negotij cum
 debita Maiestati sue obseruantia curatum iri. Et
 tamen tantum abest, ut pro reuerentia ipsi debita
 Vorstio Prouincijs vestris sit interdictum (quod
 amicitie quoque mutue iura flagitabant) ut con-
 tra, eundem passi sitis Lugdunum appellere; ibi
 sedem & domicilium collocare, benigne eum Pro-
 fessoris tum titulo, tum hospitio excipientes. Cum
 itaque prioribus postulatis parum promouisse
 Maiestas sua videretur, placuit ei alteras ad vos
 dare zeli & affectus plenissimas: quibus, non pau-
 cis adhibitis in eam rem rationibus, vos etiam at-
 que

que etiam rogat, ne, vel honorem nominis vestri,
 vel Ecclesiarum reformatarum famam, nefarii hu-
 ius & miselli hominis in Academiam vestram in-
 uitatione inquinari patiamini. Exhibita sunt lite-
 ra in hoc Coetu Nonis Nouembris, presentibus fe-
 re omnibus Urbium Bataviae Legatis, quo tempo-
 re ego pariter, ut mihi mandatum fuerat, in ean-
 dem sententiam sum locutus. Verum septima de-
 mum decurrente hebdomada, postulationi meae fu-
 it responsum adeo quidem confuse, ambigue, &
 ἀπερὸς ὁρῶντες, ut intelligerem facile, nihil minus vos
 velle, quam Vorstium ablegare: qui Lugduni de-
 git, recipitur, agnoscitur, immo ut Professor ho-
 norarius comiter blandēque à vobis excipitur. in-
 certum ad Academiae ne ornamentum magis Iose-
 pho Scaligero vita functo succenturiatus: an ut
 hoc pacto priuatus id mali secum importet, quod ne
 patraret in publico verecundia fortean prohibere
 potuisset. Quamobrem hisce fretus rationibus, in
 Confessu hoc, prout mihi à Rege Domino meo impe-
 ratum est, testor ac profiteor, iniuriam & offensi-
 onem Religioni Reformatae in admittendo, & in
 Academia Lugdunensi retinendo Conrado Vor-
 stio illatam. Immo vim factam foederi inter Ma-
 iestatem suam & Prouincias vestras sancito:
 quod cum mutua Religionis purioris conseruatione

& propugnatione nitatur, negotio hoc procurando
 (quantum in vobis est) violare tentastis. Itaque
 atrocem hanc iniuriam Ecclesiae Dei & Maieſtati
 ſuae factam, in præferendo Vorſtio amicitiae ſuae
 & foederi, non poteſt quin moleſtè ferat & per-
 ſentiſcat. Et niſi detrimentum exiſtimationi ipſius
 illatum quàm poteſt celerrimè ſarciatur, (quod
 ſola præſtare poteſt Vorſtij abdicatio) Declara-
 tiones curabit excudendas & emittendas : quibus
 manifeſtum fiat, quàm implacabili odio hæreſes &
 Atheiſmos Vorſtij, tum omnes eorundem fautores
 & propugnatores deteſtetur. Hæc ſumma eſt man-
 datorum, quæ niſi impræſentiarum recitaſſem, of-
 ficio defuiſſem erga Deum, cuius inprimis hic res
 agitur : & exiſtimationi Regis mei pientiffimi,
 quem acerrimum Religionis purioris vindicem vel
 ſanguinis ſui, liberorum, ſubditorumque diſpendio,
 quoad vixerit, inuenietis.

Qua Proteſtatione facta, Ordines Conſi-
 lio inito in hæc verba respondent: Eſi non eſ-
 ſet, cur Magnæ Britanniae Rex præſenti huius
 de Vorſtio negotij Statu acquieſceret, ſperare ſe
 tamen proximo Ordinum Batauiæ Conuentu, qui
 in Februarium dictus eſſet, ei pleniffimè atque ex
 animi ſententia ſatiſfactum iri. Ea reſponſio
 non leuiter nos erigit in ſpem futurorum
 Comitiorum,

Comitiorum, ad 14. Calendas Martias con-
 uocandorum: quibus erit fortassis, vt Deus
 Opt. Max. Batauis oculos mentis aperiat, vt
 dispiciant cuiusmodi Basilisci ouum sinu
 foueant (quando *Vorstij* sermones speciosi
 veritatem modò asserunt veteris illius verbi
Latet anguis in herba) atque ita ad Herefese^u
 virus finibus suis expellendum vnanimiter
 consentiant. Batauorum ideo meminimus,
 quia prouinciæ reliquæ, Frisia, Zelandia, &
 pars Hollandiæ persentientes *Vorstij* hereses,
 Batauos vltro rogarunt, vt eum missum fa-
 cerent. Neq; profecto minùs nobis stupen-
 da, quàm deflenda videtur Curatorum Aca-
 demix Lugdunensis *ακαδημία* (quam satis pro-
 dunt prolixè admodùm eorum ad Legatum
 Ordinum apud nos commorantem literæ)
 in seligendo *Vorstio*, tanquam maximè (si
 dijs placet) idoneo ad sedanda schismata &
 lites non ita pridem in illa Ecclesia & Aca-
 demia exortas; aptissimòq; pacis ibi concili-
 andæ instrumento. Et cùm *Exitus*, vt dici-
 tur, *Acta probet*; non est, quò manifestius
 caligasse ijs oculorum aciem demonstremus.
 Negari enim non potest (quod etiam nos
 venementer pungit) post multos annos tan-

tam animorum dissensionem, & in Repub. distractionem non accidisse, quanta à *Vorstij* aduentu Remp. inuasit. Testantur tot accusationes & libri aduersus eum scripti, eiusq; ad obiecta Responsiones; testantur complurium professorum eiusdem Academiae protestationes; Præuinciarum denique & Ciuitatum, quæ membra sunt fœderati Corporis, (sicut iam meminimus) accusationes. Vtilis necessario fatendum sit, si ad consopienda animorum dissidia hominem eò aduocarunt, expectationi euentum pessimè respondisse.

Absolutâ igitur eâ, quæ totam cum Ill.^{mis} Ordinibus in hoc negotio procedendi methodum complectitur, narratione: reliquum nunc est, vt rationes in medium proferamus, quibus adducti huiusmodi causam in aliena Rep. suscepimus. Quanquam id quoq; iam antè breuiter & in transitu a nobis factum videtur. Vbi enim librorum *Vorstij* in Britanniam nostram asportatorum fecimus mentionem, tres etiam rationes attulimus, quæ nos impulerunt, vt negotio huic animitus nos immisceremus. 1. Zelus Gloriæ Dei, cui tam multis nominibus sumus deuincti.

deuncti. 2. Charitas erga proximos foedere & vicinitate nobis coniunctos. 3. Iustus, ne pestilentium opinionum contagies in nostra serperet Regna, metus.

Ad Dei gloriam quod attinet, si materia subiecta *Hæreses Vorstij* non in ipsis Theologiæ apicibus fundamenta locasset; sed de numero, naturaque Sacramentorum, de Iustificatione, Meritis Operum, Purgatorio, Visibili Capite Ecclesiæ, & id genus capitibus, de quibus inter Pontificios & nos in Religione dissidium est, quæstiones mouisset: Immo verò, si de Natura & Operibus Dei ad extra (vt loquuntur in Scholis) disputationem instituisset, (quamvis apud foederatos & amicitia nobis iunctos eiusmodi Hæreses pedem figere nobis oppidò quàm molestum foret) neque temerario ausu in sublime se sustulisset; ingenuè confitemur nos ad hanc causam tanto animi ingenijque ardore exagitantam accessuros non fuisse. Sed dum *Vorstius* aquilinis pennis velut Anri-Iohannes in Coelum & diuinitatis solium sublatus, de sacrosancta & ineffabili Essentia Dei, quæ tremenda est & admiranda, sed non scrutanda, disputare sustinet; dum infinitatem proprium

prium attributum Dei, cum *immensitate*, quæ adscribitur nonnunquam creaturis, confundit; *Essentiam* item & *Substantiam* cum *hypostasi*; dum *Creationem* primam & secundam, immediatam & mediatam comminiscitur; Deum facit *quale & quantum*; *æternitatem* commutat in *æuiternitatem*; atque ipsam *æternitatem* è numero seculorum conflata vult: denique dum velut iuratus, non modò Theologiæ, verùm etiam omnis humanæ ac naturalis philosophiæ hostis, Deum negat esse *Actum purum & qualitatum expertem*; sed habentem quodammodo (horresco referens) *aliquid diuersitatis aut multiplicitatis in seipso*, etiam *principium cuiusdam mutabilitatis*; dum hæc ille astringit, iure ne an iniuriâ nostrum in se odium concitarit, si modò Religionem Reformatam non profiteremur, sed cum vulgo lata acceptione Christiani, immo verò Theistæ, aut Philosophi Platonici saltem audiremus, vobis id cogitandum relinquimus.

Iam quod charitatem erga vicinos & fœderatos spectat: Dilectio hominis Christiani vtut ad omnes debeat dimanare, certè cum primis respicit eos qui sunt è domesticis fidei.

Cùm

Cum igitur Ill^{mi} Ordines fœdere nobiscum sint sociati, atque isthæc consociatio principali vinculo nitatur sinceræ Religionis vniuersi modi professione; annon optimo iure monitos eos oportuit, ne hæreses tam pestilentes finerent apud se pullulascere, & radices agere? quibus si daretur gliscendi spatium, periculum tandem extremum hominum animabus essent creaturæ. & primò quidem separationem inter ipsos & alias omnes Ecclesias Christum profitentes facturæ: sed deniq; in Remp. & statum sæcularem (cuius secundum Deum non aliud est quàm in vnione firmitamentum) scissuram & factiones importaturæ. Quod nos consilium vt lubentius consecretaremur, fecit nonnullarum inter Ordines Prouinciarum exemplum; quæ & *Vorstium* accusarunt, & Batauos obsecrarunt, vt extra fines suos hominem emanere iuberent. Equidem si in Batavia natus esset *Vorstius*, sicut olim Ioannes Leidenensis; satis superque nobis fuisset Ordines vniuersim periculi monuisse, & remediorum rationem ipsorum arbitrio reliquisse. Verùm cum alienigena sit *Vorstius*, & erudiendæ iuuentuti aliunde accersitus, non videmus quid obstat nascendi conditio,

vt non liceat ipsis ad nutum illum ablegare. Et si professionem hominis respicimus, quis nescit minori cum discrimine mille Laicis hæreticis concedi in Rep. viuendi facultatem, vbi sola politiæ ratio est, dum sibi viuunt, nec in alijs seducendis linguam exercent, quàm vnico Doctori? cui facile est iuuentutem incautam veneno inficere. Atqui *quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu*: neque expectandum, vt à corrupto fonte riuuli limpidiore decurrant.

Atque hoc ipso fundamento nititur tertia, quæ nos impulit ad causam hanc suscipiendam, ratio. Nam si corpora vicinorum maxime è iuuentute, pestilenti essent morbo correpta, ecquis non videt periculum ab ea contagione imminere nobis? qui intelligit complures adolescentes nostros studiorum causâ in Academiam Lugdunensem proficisci: Academiam à multis retro annis bonarum artium professione celebrem; verùm ætate nostra propter Scaligerum & Iunium, duo magni nominis literarum lumina, multis partibus illustriorem. Et tamen quantò animus præstat corpore, hoc magis animo metuendum est discrimen ab Hæreseos afflatu
conta-

contagioso, quàm corpori à pestilenti contactu. Quo aspectu diuus Ioannes Apostolus balneum ingressus, ob Cerinthum Hæreticum obuiam ei venientem retrocessit è vestigio ; ab infectione sibi metuens. Quod si magnus ille Apostolus Christo vnicè charus, adeo sibi metuebat ab hæresis veneno, formulâ etiam nobis traditâ ne dicatur illi *Aue*, annon nos iuventuti nostræ, ne istiusmodi tabe corrumpatur, æquius est consulere ?

Neque verò nos fugit hæc iactari in vulgus, non satis intelligi *Vorstium* ; ex eius scriptis contra mentem Authoris consequentias trahi ; quæ ille scholasticè disputanda proponit pro dogmatis & conclusionibus non habenda esse: Si quid ei loquenti aut scribenti minùs cautè exciderit, id Hæresi non imputandum, sed Logomachix : Denique in scriptis postremùm editis calumniarum abundè sese liberasse, hæresibusque nuncium remisisse.

Quibus respondemus, primò nihil à nobis ei obiectum illatiuè, aut vi consequentiæ, sed verba ipsa & sententias hæresin spirare.

Deinde, in rebus ambiguis, in quibus sine naufragio fidei in hanc vel illam partem

assensus cadere potest, non solum quæstio-
 nes, aut (vt ille vocat) disquisitiones permit-
 timus : sed etiam in eo genere receptum in
 Scholis disputandi morem vehementer pro-
 bamus. At de præcipuis fidei nostræ Arti-
 culis nouas atque hactenus inauditas quæ-
 stiones instituere, in adyta Dei aditum quæ-
 rere : neque id modò, sed in ipsius essentiam
 penetrare sese, intima quæq; scrutari, immo
 adinstar medicorum Pantagruelis ambitiosè
 curiosorum, essentiæ diuinæ abditissima fa-
 cibus accensis rimari : fidenter & verè affir-
 mare possumus, *Omnia hæc ad destructionem
 planè, nihil ad ædificationem.* D. Augustinus cu-
 riositatem id genus hominum meritò inse-
 ctatur, *Quid Deus ante Mundum conditum
 ageret scrupulosè anquirentium.* Longè alia
 fuit Iudæis nondum apostatantibus reue-
 rentia Numinis. qui si Deum aspexissent,
 continuò se morituros arbitrabantur. Neq;
 serijs ac submissis ad Deum precibus aliud
 impetrare potuit nobilis Iudæorum Legisla-
 tor Moses, quàm vt Dei posteriora videret.
 Itaque de sublimibus professionis nostræ ca-
 pitibus ambigere; de Essentia Diuina, Tri-
 nitate, Hypostatica in persona Christi vnio-
 ne

ne quæstiones cudere ; aut de his loquendo
 discedere ab ijs ipsis verbis, quæ ab Ecclesia
 Christi primitus concepta, & sæculorum suc-
 cedentium vnanimi consensione approbata,
 symbolis fidei Orthodoxis continentur ; &
 in quatuor Generalium Conciliorum sancti-
 onibus explicantur, id quidem nemini est li-
 citum. Immo verò de Mysterijs tam arduis
 anxie quærere, aut disquirere, non aliud est
 quàm aliud ab Ecclesia statuere. Sic vt isthæc
 disquisitio, inquisitionis supplicium merea-
 tur. Non est bonum ludere cum Sanctis :
 multò minùs ergo cum Deo. Et inter disti-
 cha, quæ pueris discere incipientibus propi-
 nantur, est illud ; *Mitte arcana Dei, Cælumque*
inquirere quid sit. Ecquid enim interest, dicas,
 istam mulierem esse forsitan meretricem ; &
 non deesse argumenta verisimilia, quæ ani-
 mum inducant credere illam esse meretri-
 cem ; an disertis verbis ipsam esse meretri-
 cem pronunties. Neque, opinor, *Vorstius*
 in amicorum albo censeat habendum, qui as-
 ferat, disputari quidem posse, an *Vorstius* ex-
 ecrabilis sit hæreticus, & damnatorum apud
 inferos supplicio dignus ; non quod firmiter
 id credat : sed quia non desunt argumenta,

quibus id oppidò quàm fiat cuiquam verisimile. Natura humana primorum parentum noxâ libertatem amisit arbitrij, nihil retinens præter propensionem ad malum, nisi quos Deus à primigenia illa lepra purgatos & sanctificatos voluit gratiæ suæ gratuitæ beneficio. Itaque periculosa plenum est aleæ, novas & difficiles quæstiones spargere in vulgus; etiamsi Responsio satis in speciem commoda adiungatur. Plerique enim omnes, aurigante corrupta vitio primorum parentum naturâ, malum præ bono eligere amant. unde diuinus ille Poeta Bartasius Sodomæ excidium describens, crimen reticet, quod vastitatem vrbi attulit: ne castis auribus piorum esset offendiculo.

*Ne teneras Sanctorum aures hoc nomine ledens,
Instillasse scelus videar, non corripuisse.*

Fama etiam proditum est (haud scio quàm verâ) libros Controuersiarum Bellarmini apud Italos minori in precio & exultimatione esse, quòd aduersariorum obiectiones firmis & validis argumentis nitentes, infirmis & ineptis responsionibus diluat. Et quidem cum hac parte, tum aliâ, quam mox dicemus, vereor

vereor ut *Vorstium* tinctura Bellarminiana nimium infuscarit.

Iam quod tertio loco dicitur fortean *minus* *cautè* interdum locutum, atque id *solum* esse *Logomachiam* ; Respondemus, ut & supra attigimus, nefas esse de Sacrosanctis. Essentia Diuinæ mysterijs, Trinitatis, Hypostaticæ naturarum in persona Christi vnionis, & similibus, sermonem habere alijs verbis, quàm quibus Ecclesia eadem tractans mysteria viam nobis in loquendo præiuit. Qui de Canaan loquitur, verbis Canaan vtatur oportet: filij Aaron graui supplicio affecti sunt, quòd ignem alienum ad Altare Domini afferre ausi essent. Decem quoque Tribus Israelis amicos suos ab inimicis internoscere potuerunt, vnus literæ in verbis *Siboleth* & *Schiboleth* diuersa pronuntiatione: sicut inter Ecclesiam Orthodoxam & professos Christi hostes in Ecclesia Orientis, distinctio facta est literulæ vnus variatione in verbis ὁμοῦτον & ἑτερότον.

Denique, quod quarto & postremo loco obtenditur, *Vorstium* nouissimis suis scriptis calumniarum omnium satis purgatum hæres abdicasse ; Respondemus, nos ex animo

mo III^{mos} Ordines obsecrare, vt proximis Comitijis maturè & seriò itilum *Vorstij* in libellis & excusationibus suis inspiciant, & obseruent: quò faciliùs iudicent, quis spiritus scribentis manum dirigat.

Etenim vt à præfatione *Christiane* suæ & *Modestæ Responsionis* initium petatur, non pluri ille facit suprà memoratas maximi momenti quæstiones, quàm si de cauda canis *Tobiæ* disputaretur. Nam in secunda præfationis suæ pagina scribit in hæc verba: *Omnis homo est mendax, immò Vanitate ipsâ Vanior, solus verò Deus est verax. Quod cum in omnibus magni momenti negotijs, tum maxime in sanctissimâ fidei causâ humiliter nobis semper agnoscendum est: ne videlicet quidquam, quod primâ fronte nobis nouum, immò falsum, & absurdum videatur, facile dammemus, nec contrâ, quicquid vulgò receptum est (in rebus præsertim abstrusis, ac perplexis, nec tamen ad salutem scitu necessarijs) & quidem cum opinione præcisæ necessitatis, statim approbemus. In his talibus, si quis Regem, aut Principem, alioqui pientissimum, immò Reges & Principes eiusmodi complures (addo & Episcopos, seu Doctores Ecclesiæ non dissimiles) aliquantulum errare dixerit, nihil opinor aduersus Regiam Maiestatem,*
nihil

*Psal. 62.
 & 116.
 Rom. 3.*

nihil aduersus Principum aut Episcoporum dignitatem, reuerà peccauerit ; modò semper rationes suorum dictorum modestè reddere paratus sit. Quibus verbis duo illa adstruit : vnum, Omnem hominem esse mendacem non minùs in causa fidei, quàm in alijs negotijs quibuscumque : alterum, non semper approbandum quod vulgo receptum est, & vnanimiter in materia fidei tanquam verum : nec damnandum, tanquam absurdum, quod prima fronte nobis nouum videatur. Iam obseruatione dignum est, neminem esse, qui hominem infimulet minorum & leuium errorum, calenti calamo excidentium ; ac non potius eorum, qui arcem Religionis, vt supra diximus, inuadunt. Vnde necessariò efficitur, excusationem ipsius de ijs capitibus accipiendam quorum accusatur. Et quidem certè Deum nobis adeo propitium speramus, vt neminem permittat Christianum (Pontificios æquè ac nostros hoc sermone complector) in præcipuis his fidei capitibus aberrare à recto tramite. vnus saltem Regum, quos ille generatim nominat, ne in ijsdem miserè cespitet, opitulante gratia diuina, dabimus operam. Nam quòd nouarum opinionum merces ve-

nales nobis extrudit; vetus nostra fides, neque in substantia, neque in forma, sicut vetus indumentum, commutationem desiderat.

Tertiâ verò præfationis paginâ his utitur verbis : *Sed neque plures vno aliquo semper hîc ditiores sunt. Nemo igitur vnus sibi arroget omnia. Nec numero plures vni alicui singulare quidquam inuideant* : quibus habetur ipsum principium & fundamentum erroris Anabaptistarum, omnem in Ecclesia Regiminis formam euertens. Sublata enim primum Papæ Monarchica potestate, Aristocraticam aut Democraticam Ecclesiæ deinde profligat, contra Apostolicam institutionem ; qua præcipitur, vt *Spiritus Prophetarum subiecti sint Prophetis*. Nam si vnus aliquis singulare quidpiam sibi possit arrogare, quomodo Concilijs Generalibus, Nationalibus, & Synodicis subiectum sese agnoscet ? Sic enim suam aget causam : *Vestrum non est, Ddⁿⁱ, me iudicare, aut de meo capite habere Comitia* : qui singulari quodam dono vos longè anteeo. Quinta quoque pagina sic se habet : *Planissimè enim persuasus sum, Serenissimo Regi nunquam in animo fuisse, nunquam in animo fore, alienæ conscientiae (quod ne Apostoli quidem sibi vnquam arrogârunt)*

runt) siue directè, siue indirectè, siue per seipsum, siue per alios vllatenus dominari, vel fidem nostram vlli humane authoritati alligare velle. Quibus verbis suo se iudicio prodit Ecclesiæ iudicium & authoritatem planè defugere in ijs censendis, quorum accusatur. Habet enim probè compertum, primitiuam Ecclesiam, credendi & de sacrosanctis his mysterijs loquendi formulam, ex necessarijs conclusionibus è sacra pagina petitis iampridem stabilisse. Inde est, quòd de his Capitibus nemini mortalium iudicandum se permittit. Inde est, quòd pag. 7. eiusdem præfationis Christianam libertatem pro virili propugnat his verbis : *Qui quidem humanas decisiones à diuinis mysterijs satis scrupulosè segregem ; & præsertim in audaces Scholarum hypotheses, pro Christianâ libertate interdum diligentius inquiram ;* Quasi Theologi Scolastici nimia essent confidentiâ, in explicandis & defendendis dogmatis prædictis ab Ecclesia sancitis. Atque hîc possum verè id voto expetere, quod Bellarminus de Caluino ; *Vtinam semper sic errassent Scolastici.* Nam cùm Religionis Christianæ fundamenta intuemur, summis dignos existimamus præconijs. vt testis est *Aquinas*

contra Gentiles. Verùm in re Controuerſiarum, vbi Pontificum decretis omninò erat aſſentandum, vbi nouellę degenerantis Eccleſiæ Conſtitutiones, quo iure, quauē iniuria fulciendæ erant (proh dolor) temporis iniquitati ſuccubuerunt, & Myſterium iniquitatis, quod tum agebatur, in ipſorum Conſcientias obtinuit imperium.

At Chriſtianam libertatem, quam tantopere inculcat, certum eſt non alia fini vrgeri, niſi vt præclaro hoc colore quæſito, faciliùs ac maiori cum fiducia mortalibus imponat. Libertas enim Chriſtiana in ſacris literis Adiphoſa tantum reſpicit: niſi cum ſpectat ad noſtram à pædagogia Legis aut traditionum onere liberationem. Hinc eſt, quòd D. Paulus in Epiſtola ad Coloffenſes; *Quare, inquit, oneramini ritibus?* Sed Chriſtiana hac abuti libertate, ad cerebri ſui figmenta nouo doctri-næ genere Orbi proponenda, etiam in maximis & ſanctiſſimis diuinitatis myſterijs; id quidem impudentiæ eſt effrenatæ, & intolerabilis arrogantia. De hoc enim vitando incommodo monet Paulus: *Licet nos aut Angelus de Cælo euangelizet vobis præterquam quod Euangelizauiſus vobis, Anathema ſit.* Et D. Ioannes vetat,

vetat, *Ne dicas ei Ave*, qui aliam doctrinam apportauerit, ut iam dictum est.

Quod autem nouarum opinionum molitor sit & opifex, quibus singularitatem quandam affectat; ex verbis patet, ea quæ dudum attulimus, immediate præcedentibus: quibus iactabundus de nouo nomine sibi plaudit & gloriatur, sibi sumens ut *purus putus Evangelicus* dicatur. licet purus vix vnquam in bonam accipiatur partem. Inter veteres enim hæreticos secta erat eorum, qui dici volebant *reidægi*; & altera Anabaptistarum est, qui vocantur Puritani. Quod nomen hodièque usurpatur de nostris; qui malunt cerebri sui phantasmatis mordicus ac præcisè adhærescere, quàm Ordini ab Ecclesia præstituto sese accommodare. Et quamuis Euangelici appellationem nostræ Religionis homines nonnusquam sibi assument; habet certè id infœlicitatis, quòd non alibi sit frequentior, quàm in illis Hungariæ ac Bohemiæ partibus, in quibus innumeri viuunt Sectarij, solo contra Pontificem odio concordēs. Sacra autem Scriptura in Actis Apostolorum fideles nuncupat Christianorum nomine, & Ecclesia vetus, Catholicorum & Orthodoxorum,

rum. vt insipiens ac insulsus iste meritò sit habendus, qui Religioni suæ nouos appingat titulos. Neque ille aliam mentem habere videtur, quàm vt hac parte principiò sese discriminet à nostræ professionis Orthodoxis : deinde temporis lapsu ab eisdem manifestè sese diuellat.

Atque id illi firmiter esse propositum, obstinare animum in nouitatibus defendendis ; neque quidquam eorum quæ hæcenus scripsit retractare, ex penultima eiusdem præfationis pagina liquido patet. vbi ait: *Opinor enim ipse (vt Magni illius Erasmi verba hîc æmuler) in libris meis nihil reperiri, quo deterior quispiam reddi possit.*

Qui verò Præfationi huic appositus est liber, vetus verbum valde confirmat ; *Dignum patellâ operculum.* Totus enim è distinctionibus & euasionibus sophisticis est consutus ; ita refertus vocabulis quodammodo, quasi, in meo sensu, et alijs eiusdem generis, vt hîc etiam *Vorstius* mirificè referre videatur *Bellarminum*. Atqui Deus est vnitas ; veritas item vna est & nuda. vulgò quoque dicitur veritatis oratio esse simplex : duplicem autem veritatem nemo quisquam dixerit. Iam quò meliùs de
libro

libro hoc iudicet Lector, duos ex eodem locos inferendos duximus : quorum prior pag. 12. sic habet: *Argumenta quæ adferuntur à Patribus, vel à recentioribus Theologis pro æterna Christi generatione, aut fallacia sunt, aut friuola.* Cùm arguitur hæc scripsisse, accusationis inuidiam satis effugisse sibi videtur, apposita dictione *Quædam.* Verum hîc te rogatum cupimus, Lector, diligenter attendere, quòd reiectis quibusdam Patrum argumentis è Scriptura petitis, ad confirmandam æternam Christi generationem, tanquam fallacibus aut friuolis, nulla ei rei ille profert firmiora, siue à Patribus mutuata; siue de officina sua deprompta. atque id tibi specimen esto sobriæ & sinceræ toto illo libro versationis. Altero loco manifestè negat sibi vnquam dictum: *Metum & Desperationem* posse cadere in Deum. Verba sunt pag. 8. *Nam Metum & Desperationem ne quidem vspiciam nominavi.* Qui tamen alterum librum pag. 114. & 450. inspicere non grauabitur, satis prolixam inueniet super vtroq; hoc capite orationem. Scilicet cum aliud, quo se tueretur non occurrebat; vnicum in facti negatione fuit effugium. Atque vt prudens Lector cùm de eius modo loquendi, toto

to illo libro, cui nomen fecit, *Christiana & modesta Responsio*; tum de sophisticis subterfugijs commodè iudicare queat, ipsas phrasas & sermonis contextum, ex eo libro collectum, velut in tabula spectandum proposuimus.

1. *Estne Deus essentialiter immensus, & ubiq; præsens?*

^a Pag. 16. lin. 16.

^b Pag. 16. l. 23.

^a Nusquam disertè scriptum est, substantiam Dei simpliciter, seu quovis modo immensam & infinitam esse. ^b Et non pauca in S. Literis occurrunt, quæ contrarium, non dico clarè asserunt, sed tamen asserere videntur. Interim aliud est videri, aliud reverâ esse. Respondeo tamen ex sensu meo.

^a Pag. 22. l. 23.

^b Pag. 4. l. 19.

^c Pag. 22. l. 26.

^d Pag. 23. l. 1.

^a Quoad Thesin, seu rem ipsam est.

Tametsi non quoad ^b specialem modum, seu ^c hypothesein scholasticam.

^d Quæ tamen falsa non est, verùm aliquatenus hæctenus infirmius asserta, & sic aliquatenus dubia.

2. *Estne in Deo quantitas?*

^a Pag. 2. l. 28.

^b Pag. 23. li. 12.

^c Pag. 2. l. 29.

Est, sed ^a non physica.

Verùm ^b hyperphysica.

Attamen ^c nobis planè imperceptibilis, & merè spiritualis.

3. *Estne Deus infinitus?*

^a Pag. 3. l. 16.

^b Pag. 3. l. 18.

^a Omnia Entia certam & definitam essentiam habent, id quod Deo ipsi aliquatenus aptare licet. ^b Deum quolibet sensu rectè infinitum dici non posse, quum infinitudo illa quæ definitioni certæ opponitur in Deum reuerâ non cadat.

4. *Estne*

4. *Estne Deus in aliquo loco?*

Est, sed non ^a physico;

Verum in spatio abstractissimè sumpto, quod Deus suo divino modo adimplet.

^a Pag. 3. l. 22.
23.

5. *Estne Deus corporeus?*

^a Propriè loquendo minimè corporeus est.

^b Sed tamen nihil absurdi erit, si Deo (impropriè loquendo) corpus ascribamus, ^c nempe quatenus vocabulum Corporis impropriè & latissimè pro vera substantia ^d non prorsus absurdè sumitur, ^e juxta latam significationem, quæ figurata, & impropria, seu mauis catachrestica est.

^a Pag. 3. l. 34.

^b Pag. 15. l. 6.

^c Pag. 4. l. 3.

^d Pag. 15. l. 14.

^e Pag. 15. l. 10
& 3.

6. *Estne Deus compositus è materiâ & formâ?*

^a Nullo modo propriè loquendo. Est tamen in sensu quodam improprio, vel, si mavis, per *καταχρησιν* quandam per quam vocabulum Corporis, item quasi materiæ & formæ, seu quasi cōpositionis ex genere & differentiâ, aliquando eidē attribui posse non immeritò alicui videatur.

^a Pag. 5. l. 3.

7. *Estne Deus immutabilis, ut essentiâ, sic voluntate?*

Non est ^a ut essentiâ, sic voluntate;

id est, non est æqualiter.

^a Pag. 15. l. 15

8. *Estne Deus subiectus accidentibus?*

^a Non vllis veris.

^b Tametsi per liberam voluntatem quædam accidentia latissimè sic dicta, tum ad se, tum in se recipit Deus.

^a Pag. 7. l. 3.

^b Pag. 7. l. 9.

9. *An Deus per discursum conijcit de futuris?*

Interdum, ^a aliquatenus, ^b discursum quendam instituit,

H

&

^a Pag. 7. l. 24.

^b Pag. 8. l. 9.

^a Pag. 7. l. 22.

& quasi de incertis coniicit, ^c sed improprie & metapho-
rice, citraque omnem imperfectionem.

^a Pag. 8. l. 2.

^d Coniicit autem non conjecturâ qualis hominum esse so-
let, sed plane diuinâ.

10. *Affectus amoris, odij, &c. Deone propriè attribu-
untur?*

^a Pag. 8. l. 16.

Proprie; sed ^a vt pro veritate potius, quàm pro vsitatâ no-
bisque notâ proprietate accipiendum sit.

^b Pag. 9. l. 1.

^b Nulli affectus cum humanâ infirmitate coniuncti pro-
prie Deo attribuuntur; verè tamen, & suo modo pro-
prie, hoc est, pro suâ, non pro naturæ nostræ proprietate.

11. *Pater, habetne peculiarem quandam, seu quasire-
strictam essentiam?*

^a Pag. 21. l. 13.

^a Vox essentiae, perinde vt Entis, amplissimam significati-
onem habet, & sic nihil omnino vetat vtramque non mi-
nùs ad personas diuinas quam ad ipsam Deitatis natu-
ram in sano sensu referri.

12. *Suntne Patrum argumenta friuola, pro aeternâ Chri-
sti generatione?*

^a Pag. 14. l. 3.

Siquidem ^a vnica vox [quædam] ab initio inferatur, argu-
menta à Patribus hætenus aptata, aut fallacia, aut friuo-
la sunt.

13. *Estne in Deo visio presentium, & præteritorum, ma-
gis certa quàm futurorum prævisio?*

^a Pag. 18. l. 19.

^a Nota modestiam meam in verbo [videntur] opinionem
duntaxat probabilem hîc afferri, non autem dogmati-
cam assertionem.

^b Pag. 18. l. 29.

Futura ^b contingentia (comparatiuè loquendo) etiam co-
ram Deo dici possunt minùs certa quàm præterita, &
præsentia.

Ex

Ex his Lector facile iudicabit nihil esse, quod non locutione adeo captiosa & ambigua possit defendi : Immo in hunc modum quidlibet è quolibet effici. Et quidem excusationes & effugia quibus utitur, effigiata sunt ad exemplar veterum hæreticorum, præsertim Arrij & Pauli Samosatani: cum Ecclesiæ Orthodoxæ Patribus, argumentorum mole, vehementer eos prementibus, resistendi facultatem non haberent. Id quod ex alio libello clariùs videre est, cui titulus *Theses Theologicae*, quem certo consilio ad homines ludificandos publicum aspicere voluit. Easdem enim Theses continet, quas primo illo infami libro exagitavit, cuius frontem muniuit titulo, *De Deo & eius Attributis*. Et quanquam Theses non multum mali præ se ferant, disputationes certè super ijs Thesisibus, hæreses in se continent formidabiles. Ergo ut fucum faceret credulis, in eo, quem diximus, libello Theses solas publicavit, quarum agnitionem non detrectat ; sed dissertationes super ijs, in quibus hæreseos venenum latet, consultò omisit. Suspiciosum etiam in illo homine est, quòd in Appendice Thesisibus subiecta nominatim perstringit plerosque omnes hæreticos,

reticos, contrariam Theſibus ipſius doctrinam tenentes ; & ſingillatim de Diuinitate, Humanitate, Perſona, aut Officio Chriſti praua ſentientes : Nempe, Ebionitas, Cerinthios, Arrianos, Praxianos, Sabellianos, Marcionitas, Manichæos, Docitas, Apollinariſtas, Mennonitas, Suenkfeldianos, Neſtorianos, Monotheletas, Eutychianos, Monophyſitas, Iudæos, Chiliaſtas, Papiſtas: Sed de Paulo Samofateno, & qui illi in Episcopatu iuxta ac hæreſi ſucceſſit Photinio, altum eſt ſilentium ; licet non deſint qui affirmant ab horum errore non longè abeſſe *Vorſtium*.

In præfatione eiſdem libelli ad quinque accuſationis capita, quæ ſibi intendi fatetur, ſuccinctam reſponſionem adornauit : ſed in qua (vt noſtra fert opinio) impudentiam ſuam multo fecit teſtatiorem.

Primum caput eſt, quòd erroris Samofatiani reus agitur, ob literas ad homines eam hæreſin tenentes datas, & ab iſdem acceptas. Quod ille à ſe in adoleſcentia factum confitetur, ad ipſorum libros comparandos; verùm ab hoc incepto poſtea deſtitiffe. At nos à *Vorſtio* ſcire primùm auemus, cur in Appendice Theſe^{on} vbi tot Hæreſe^{on} meminit,

nit, non venerit illi in mentem error Samosatenianus? præsertim cùm in præfatione eiusdem libelli ultro fateatur, id crimini aliquando ei datum. Deinde, cui bono tam magnum in adolescentia cum Hæreticis hisce commercium? An ut ad eos erroris conuincendos paratus meditatulusque veniret? hoc neque ab illo dicitur, neque factum vnquam aut cogitatum creditur. Nobis quidem videtur homo admodum idoneus, quem pestilentia adhibeant auerruncandæ; ita infectionis omnis est impavidus. Picem contrahere non timet; utcunque verum sit illud verbi; *Qui ambulat in sole colorabitur*: Manet igitur, quoniam bellum & arma contra Samosatenianos non cogitauerat, quo pacto dignus illa Schola & disciplina Symmystes euaderet, id quidem in animo habuisse: quod ipsum postremis Responsionis suæ verbis subindicare videtur: cùm ait, *Nec enim, quod multi solent; alienis sensibus hic fidendum putavi, aut temerè quidquam in causa fidei dammandum.*

In secundo capite accusationis fatetur se Samosateniorum libros discipulis suis dedisse legendos. Egregiam verò ex tam bello munere laudem! Sed lepida est, quam vnà

cum libris discipulis suis adhibet, cautio ; ut nimirum *cum iudicio & dilectu* libros legant, neque *doctrinam vulgò receptam temere respuant*. Præclarum certè Orthodoxæ nostræ fidei e-logium, *Doctrina vulgo recepta !* Et quæ additur cautio, *Non esse temere rejiciendam*, ea ipsa est, qua Turcæ monent Christianos, qui ad Mahometismum suscipiendum festinant. Ecquis Christianorum hominem Ethnicum aut Hæreticum ad fidem vnquam inuitavit, nisi hac adhibita cautione ? Ecquis homini suadeat te merariam Cœnæ Dominicæ participationem ? D. Paulus præcipit vnicuique, ut diligenter se probet, antequam sacram illam mensam accedat. Longè aliter Christianus Orthodoxus discipulos informasset suos ; in hunc forsitan modum. Si male-sanos hos libros legere stat sententia, non sine horrore & detestatione legendi, ad vos in fide contra eiusmodi Satanæ versutias corroborandos. Deus verò supplicibus votis obsecrandus, ut in sancta fide Catholica constantes vos tueatur ; neque hæreses molimine conquassari patiatur, Diuinæ Misericordiæ quàm virium vestrarum fiduciâ magis subnixos.

Ad tertium accusationis caput respondet,
discipulos

discipulos suos erroris Sociniani libros se in-
sciò & imprudente euulgâsse ; sed in ijs fa-
ctum non damnat, aut detestatur: tantùm ait
eos iureiurando affirmasse, hæresi sese non
fuisse fautores.

Ad quartum caput respondens, fatetur se
ante decennium scripsisse librum de filiatio-
ne Christi. Cuius solus titulus authorem ali-
oqui suspectum, reddit vltulatione dignum.
Neque aliter factum excusat, quàm scripsisse
se Epitomen in Bellarminum. Nos verò po-
tius animi gratia scriptum existimamus ab
homine mirâ ingenij & conceptuum elegan-
tiâ. At nullam vsquam prodit in eo libro
materiæ subiectæ detestationem, quin poti-
us sibi gratulatur, quòd ex ipsa scriptione
nihilo magis coniecturam probabilem quis-
quam facere possit, quæ sit ipsius super eo
argumento sententia, quàm quid sentiat in
sua in Bellarminum Epitome. Nam si librum
damnasset, planè contra fecisset atque in al-
tero suo libello est professus, *nihil in scriptis su-
is reperiri quo deterior quis reddatur*, sicut supra
obseruauimus.

Quinto & postremo capite accusationis,
neque fatetur, neque negat quod obijcitur.

Tantùm

Tantum affirmat librum quendam *Dominici Lopez* nomen præferentem, opinione nostra valde impium, à se *pacis ergò* suppressum. Quem tamen librum tantum abest ut condemnet pro blasphemio, ut contra propugnatum ab alijs afferat; idque suo etiam tempore manifestandum. Duo ergo astringit. vnum, librum à se *pacis ergò* suppressum; non igitur ob argumenti impietatem. alterum, rei veritatem suo post tempore cognoscendam. Quorum posteriore nos cum eo conspirantes, Deum clementissimum obsecramus, ut veritatem eorum, quæ animo designauit, Orbi patefacere dignetur: cum ad nominis sui gloriam, & vnigeniti filij honorem; tum ad scandalum remouendum, periculumque quod ab errorum zizanijs per hunc hominem profeminatis Christiano nomini impendet, vitandum & propulsandum.

Observatione igitur dignum est, ad quinque accusationis capita infirmam admodum à *Vorstio* factam responsionem. In tribus habemus confitentem reum, & subterfugijs planè ridiculis innitentem. Ad reliqua duo respondet ambiguè; neque discipulorum imprudens

prudens factum, neque improbum, quem vocat *Dominicus Lopez* librum condemnans.

Patefactis itaque quàm potuit breuissimè subtilitatibus, friuolis distinctionibus, & efugijs *Vorstij*, vt caput hoc tandem concludamus, sic habete: Si nobis subditus esset *Vorstius*, vteremur apud eum primùm verbo *Excrea*, atque vt hæreses in præcordijs fixas produceret, confiteretur, despiceretque ante omnia imperatum illi vellemus. Quòd si pernegare pergeret (veteris Ecclesiæ exemplum aduersus hæreticos secuti) pro imperio mandaremus, vt hæreses conceptis verbis eiuraret, dicens, *Abrenuncio & toto corde detestor, Anathema, Maranatha* super tales & tales hæreses: non autem vt olim, *Pacis ergò librum illum suppressere curavi*: Item, *Cum magno iudicio & delectu isti libri legendi sunt*: quando D. Hieronymo videtur non esse cuiquam ferendum, vt suspectus hæreseos habeatur.

Atque vt Orationi huic nostræ finis tandem imponatur, Optamus ex animo, vt cùm generatim fideles omnes, tum nominatim Ill^{mi} Ordines (quos negotij huius procuratio inprimis tangit) duo diligenter aduertant; vnum, genus hominum, qui calumnias no-

mini nostro aspergunt, animique vicissim nostri in hac re candorem; alterum quæ accessio nominis, aut imperij magnitudini nobis inde speranda, qua adducti in hanc causam incumbamus.

Ad prius quod attinet, triplex tantum genus est hominum, quorum intemperies à nobis calumniandis vix temperatura videtur. nimirum, quos eadem aut non absimilis pestilentium Hærese^æ afflauit aura, quæ hætenus infecit *Vorstium*: quique *ideo consimilem fouent causam*. Vel Pontificiæ Religionis homines, qui ex hac opinionum confusione, & prophetandi libertate lucrum captantes, suam quàm *Vorstij* doctrinam apud nostram Religionem profitentes censent esse tolerabilior. Vel denique qui politico forsitan aspectu nobis & Illustrissimis Ordinibus tantam animorum coniunctionem inuidentes, firmam nostram amicitiam ægris oculis aspi-
ciunt.

De accessione autem quæ nobis expectanda, certè vitæ nostræ antea actæ ratio, satis indicat nos, ea, quam liberali manu largitus est Deus portione contentos, de alienis per ambitionem inuadendis consilia nunquam ag-
tasse.

tasse. Atque hoc nos esse ingenio palam fecimus duobus libris, *Basilico Dono, & in Apologiam nostram Præfatione*: quorum priore, ubi agitur de bello, profitemur non esse fas Regi, in alienam possessionem ambitiosè grafari, nisi iuris via ei prius sit occlusa. Altero autem, post manifestatam Romani Pontificis supra omnes Reges & Principes Christianos iniustam usurpationem, tandem concludimus, hæc non eo consilio scribi, quasi Reges ad occupanda Pontificis dominia animatos vellemus: sed ad sua tantum recuperanda, & debitas sibi immunitates contra grafatoriam Papæ occupationem fartas tectas conseruandas. Sic ut, diuina fauente clementia, speculatio nostra praxi, dicta factis consonent, ad nos talium calumniarum liberandos. Et quod Ill^{mos} Ordines attinet, non fiet cuiquam verisimile, nos qui à cunabulis tam firmam cum ipsis amicitiam coluimus, quique eorum defensioni sic aduigilauius, nec sine sanguine subditorum vtriusque Regni largiter fuso; nunc miselli *Vorstij* causâ aduersus eos quidquam molituros. præsertim qui facinus esse ducamus vix vllis hostijs expiandum, gloriæ Diuinæ zelum pri-

uatis commodorum nostrorum accessionibus obtendere.

Rationes quibus adducti causam hanc suscepimus sic explicatae sunt : nunc ipsis, ad quos rei diiudicatio propriè spectat, grauius & prudenter circumspiciendum est, cuiusmodi alumnum sinu foueant. Aduena est, in errore Sociniano (vt fertur) enutritus; apud Ecclesias Germaniæ hæreseos sæpius infirmulatus; librorum nequitia & scandalo refertorum scriptor; libertatis prophetandi, in præfatione suæ ad Ordines Apologiæ, vindex & assertor, & in Modestæ suæ Responsionis præfatione eiusdem libertatis (nisi licentia potius periculosa & perniciosa quàm libertas est, quæ ad Ecclesiæ dissipationem & confusionem fenestram aperit) bis terue acerrimus propugnator; discipulorum alijs hæreseos doctor, ab alijs verò hæreseos arcessitus. Ac cætera vt desint, certè friuola & leuia, quibus sese postremis libris tuetur subterfugia, ei conuincendo abundè sufficient; quòd vel improbam causam suscepit tuendam, quo nomine grauius supplicium meretur quàm Cathedræ amissionem: vel bonam causam frigidè defenderit; quo etiam nomine vix dignus

dignus est, qui in Academia adeo celebri admittatur in Professore. Ad nos enim quod attinet, nouit Deus, non esse cur homini litem intendamus. Alienigena est, & ultra fines nostros procul natus. Germanus est, natione, vt omnes sciunt, nobis amicissima : in qua potentiores quique Principes affinitate aut foedere nobis sunt iunctissimi. Externa professione Christianus est, eandem nobiscum tenens Religionem. Bellarminum scripto laceffiuit : nos verò scripto aut verbo, quod scimus, nunquam læsit : debito nos honore & reuerentia semper prosecutus. Itaq; Deum testem appellamus, nihil esse nobis optabilius, quàm vt serio & ex animo redeat in regiam tritamque fidei Catholicæ & Orthodoxæ viam.

Postremò Ill^{ms} Ordines quod attinet, quandoquidem liberauimus animam nostram, negotij huius procurationem ipsorum prudentiæ commendamus : in qua tantum absumus à via quam insistant præscribenda, vt contrà magnam à nobis gratiam deberi existimemus, si re foeliciter ad exitum perducta, nullam in Tabulis & Commentarijs publicis intercessionis nostræ sinant extare

memoriam. *Modò prædicetur Christus*, rem factam habemus : procedendi modum ipsis pro prudentia arbitrandum relinquimus. Ita Deum in die supremi iudicii habeamus propitium, ut in hoc negotio mundanam & euanidam gloriam non aucupamur. Hoc tantum supplices à Creatore contendimus, ut Illustrissimis Ordinibus rem inspicientibus oculos mentis aperiat, illuminet intellectum, voluntates dirigat, inprimis verò zelum inflammet, affectus sanctificet, actionibus denique eorum benedicat ; quò rei exitus cedat in nominis sui gloriam, fidelium solatium, Religionis nostræ decus & ornamentum, hæreseôn ignominiam & extirpationem, aut certe profligationem , & vnionis inter foederatas Prouincias perpetuum stabilimentum.

Candido

Candido Lectori.

Vm in Nonas Februarias st. vet. indictus esset Ordinum Conuentus, atque tum nostrâ, tum ipsorum interesse videretur, quam de *Vorstio* animi mentem haberemus ante eundem diem accuratè cognosci; ipsis informandis Tractatum hunc Gallicè primùm edidimus, adeo quidem festinanter, vt ad eundem emaculandum ocium nobis haud suppeteret. Ex eo tempore venit in manus nostras exemplum epistolæ *Davidis Paræi*, grandæui & venerandi senis, in Heidelbergensi Academia Professoris publici, ad *Vorstium* scriptæ: quam cum pro argumenti dignitate, tum quòd veritatem adstruit assertionis nostræ, *Vorstium* à plerisque Germanicis Ecclesijs hæreticæ prauitatis iampridem insimulatum; in calce huius tractatus inferendam existimauimus.

Clarissimo viro *D. Conrado Vorstio*
Theologiæ Doctori in Academia
Leidensi, amico suo,
 Salutem.

*C*Um nonagesimo septimo, *Theses tuas*, charissime domine *Vorsti*, de *Seruatore Iesu Christo*,

Christo, & de Prædestinatione ad me misisses, me-
 ministi quàm reuerenter & candidè iudicium me-
 um quod petebas, communicauerim: Licet illis
 fundamentum fidei de Christi morte & merito
 labefactari intelligerem; istis rigidior mihi de
 causâ reprobationis positivæ videreris. Post illa,
 cum tacitè pergeres ^{Θεολογείν} ex Socino (meministi
 termini tui) non cessauimus nos te fraternè debor-
 tari, literis & coram. Tu polliceri omnia: chari-
 tate voluisti iudicari, fecimus; ego cum primis e-
 ius sum conscius, quod vel testabuntur illæ, qui-
 bus te ad acceptandam Marpurgensem profesio-
 nem hortatus fui. Deinceps cœpit Arminianum
 schisma, cui tu te infœliciter immiscuisti. Legi
 quædam Arminiana, legi præfationem Antibellar-
 minianam tuam ad Ordines, legi tua de Deo, cum
 Apologia Latina & Belgica. Quid quæso censes
 animi aut spei de vobis tandem nobis restare?
 Non vultis Ecclesiam Catechesi Palatinæ atri-
 ctam esse: libertatem prophetandi vobis postula-
 tis. si dicamus iniquè vos Dogmata catechetica
 tot Martyrum sanguine scripta, firmata conuelle-
 re, vestras novas Prophetias antiquis præferre,
 charitatem in nobis desideratis. Scepticè interim
 omnia per Videtur, proponitis: non rotunda
 phrasi nobiscum loquendum, sed nostris nos ver-
 bis

*bis circumueniendos censetis. Tua Apologia quam
 mixturam opinionum nobis propinat ? Si Scotus,
 Thomas, Puccius, Socinus (Pelagium antiquum
 mitto) legerent, nonne sua recognoscerent ? Scis
 ita rem esse : de orthodoxa nostra Theologia à te
 iuratâ, defensâ, vix aliquot verba te retinere, &
 quæ retines bonis omnibus non posse non suspecta
 esse. Quid faciam ? Quia salutem tuam amaui &
 amo, te rogo & hortor, ne pulchrum tibi ducas,
 esse Dauum in hac fabula, imo vnguem in vlcere
 Ecclesie. Ad huius edificationem non perturbati-
 onem, Deus præclaris te dotibus ornauit, quas in
 te semper agnoui. Cogita breui graues de his rati-
 ones tibi reddendas. Quidni igitur hoc tandem
 agis, ne tot Exegetibus, Apologijs, defensionibus
 tibi sit opus, vt vel candidè & palam in castra
 illa, vnde armaturam tuam habes, transeas ; vel
 candidè & palam illis renunties. Neutrum si fe-
 ceris, tu quidem perges aliquandiu eruditis illu-
 dere, rudioribus imponere : sed serò te tristissimis
 implicatum malis senties, nisi forte sentire cœpisti.
 Hæc ego Dauid Paræus senex, breui migraturus
 a statione ad Dominum, per D. Zoenfium ami-
 cum meum. Hedelberg. 7. Nouemb. anno 1611.
 Vale.*

D. Paræus.

K

Vide

Vide hîc, Lector consentientem nobiscum in iudicio de *Vorstio*, D. Paræum, virum grauem, eruditum, pium; etiam homini alioqui valde amicum: & ab vno disce omnes, quotquot sunt Orthodoxæ Religionis in Germania Doctores. Depingit eum nobis, è veteribus & recentioribus Theologis hæreseôn farraginem, & mixturam opinionum orbi propinantem; Arminiano schismati, Sociniq; Theologiæ se immiscentem; libertatem Prophetandi postulantem: Dogmata verò Orthodoxa Martyrum sanguine stabilita labefactare conantem; adeoq; hoc nomine bonis omnibus suspectum. Et Ill^{mi} Ordines ab hoc sibi homine non metuent? Scilicet charitate iudicari vult, retractare etiam, si opus sit, paratus. Atqui horum vtrumq; iam factum. Nam & errorum amicè eum monuit Paræus, alijque, ab opinionum nouitatibus fraternè dehortati: & ipse non semel errores suos retractauit, ac veritati daturum se manus iureiurando affirmavit. Nihilo tamen seciùs pergit in conuellendis fidei synceræq; pietatis fundamentis: ac dum Ecclesiam Christi turbat, lædit, lancinat, charitatem in nobis desiderat, quia
nec

nec promissis ijs quæ ostendit, valde pende-
mus; nec scepticis suis propositionibus, aut
ridiculis distinctionibus circumueniri nos
patimur. Quando igitur nihil reliquum est
spei, iubeant Ddⁿⁱ Ordines facessere potius
Vorstium, quàm vt à Repub. facessat vnitas.

Facessat is (vt veteris scriptoris verba le-
uiter immutemus) *qui docere nihil po-
test, quo melius sapientiùsque
credamus.*

